

Työeläkelaitoksille

KATSAUS KANSAINVÄLISIIN ASIOIHIN

1

Lainmuutokset

1.1

Eläkkeen alkaminen

Ulkomailta maksettava sairausvakuutuspäiväraha on ensisijaista työeläkkeeseen nähden, kuitenkin enintään vuoden ajan 1.1.1996 alkaen. Tämä lainmuutos koskee eläkkeitä, joissa Suomen eläketapahtuma sattuu lainmuutoksen voimassa ollessa (yleiskirjeet hallituksen esityksestä A 23/95, laista A 34/95 ja soveltamisesta A 39/95).

1.2

Eläketurvakeskuksen tehtävät ulkomaanasioissa

Sosiaali- ja terveysministeriölle on lähetetty luonnos TEL:n 14 §:n muutoksesta, jossa määritellään Eläketurvakeskuksen tehtävät EU:n sosiaaliturvasäännösten ja Suomen sosiaaliturvasopimusten toimeenpanossa. Lainmuutos on tarpeen, koska Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei ole enää säännöstä, jolla EY-asetusten ja sosiaaliturvasopimusten toimeenpano olisi delegoitu sosiaali- ja terveysministeriöltä Eläketurvakeskukselle.

Aikaisemmin delegointisäännös sisältyi ETA-sopimuksen voimaantuloa koskevaan lakiin (1504/93 ja 1505/93), jossa valtuutettiin säätämään asiasta asetuksella. Lain tätä koskevat säännökset on kumottu 1.10.1995 lukien. Samassa yhteydessä Eläketurvakeskuksen kansainvälisistä tehtävistä otettiin maininta Eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävään asetukseen (431/61). Asiasta on vielä säädettävä laissa.

2

Soveltamisohjeet

2.1

ETA-yleiskirje uusitaan

Joulun jälkeen aloitetaan ETA-yleiskirjeen uusiminen. Ohjeita täsmennetään yhdistämällä yleiskirjeessä A 19/95 annetut lisäohjeet ETA-kansion ohjeisiin.

Tavoitteena on, että muutossivut lähetetään eläkelaitoksille vuoden 1996 loppuun mennessä siten, että eri osioita koskevat muutossivut lähetetään sitä mukaa kuin ne valmistuvat. Ensimmäisenä uusitaan hakemusliikennettä ja vakuuttamista koskevat osiot.

2.2

Ulkomaan työn vakuuttamisesta ohjeet tekeillä

Eläketurvakeskuksessa valmistellaan ohjeita ulkomaantyön vakuuttamisesta, aluksi EU-maista ja myöhemmin myös muita sosiaaliturvasopimusmaista. Ohjeet valmistunevat kevään 1996 aikana.

3

Sosiaaliturvasopimusneuvottelutilanne

Seuraavassa on arvioitu uusien sosiaaliturvasopimusten voimaantuloaikoja. Kokemus on osoittanut, että sopimuksen voimaantulo voi viivästyä huomattavastikin arvioidusta, joten niihin on syytä suhtautua suurella varauksella. Kansaneläkkeen muutokset ovat viivästyttäneet uusittavien sopimusten voimaantuloa.

3.1

Latvian neuvottelut ovat alkaneet

Latvian kanssa neuvotteluja käytiin 12-14.6.1995. Latviaan on toimitettu englanninkielinen sopimusluonnos, joka perustuu Viron kanssa neuvoteltuun tekstiin. Tässä vaiheessa luonnos ei kuitenkaan sisällä määräyksiä kansaneläkejärjestelmästä.

Seuraavan neuvottelukierroksen ajankohta on auki.

3.2

Israelin neuvottelut jatkuvat helmikuussa

Israelin neuvottelujen ensimmäinen kierros käytiin Helsingissä 17.-22.8.1995. Neuvottelujen pohjana oli Suomen mallisopimus, joka perustui EU:n mallisopimukseen ja Viron kanssa neuvoteltuun sopimukseen.

Israelissa ei ole lakisääteistä työeläkejärjestelmää. Sen vuoksi sopimuksessa ei hyväksytty Israelin työskentelykausia työeläkeoikeuden odotusaikojen tai tulevan ajan oikeuden saamiseksi. Alustavan sopimuksen mukaan työeläke maksettaisiin Israeliin ilman Eläketurvakeskuksen lupaa, jos hakija on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta.

Lähetettyä työntekijää koskeva lähettämisaika on alustavasti sovittu kolmeksi vuodeksi. Ratkaisematta on vielä, hyväksytäänkö, että työsuhde on paikalli-

seen tytäryhtiöön.

Neuvottelut jatkuvat Israelissa 6.-14.2.1996.

3.3

Australian sopimus edelleen kesken

Australian sosiaaliturvasopimus on neuvoteltu lähes valmiiksi. Neuvottelut keskeytyivät välillä työkyvyttömyyseläkettä koskevien erimielisyyksien vuoksi, mutta aloitetaan nyt uudelleen siltä pohjalta, että sopimusta ei sovelleta työkyvyttömyyseläkkeeseen.

Sopimuksen arvioitu voimaantulo on vuonna 1996.

3.4

Viron neuvottelut jatkuvat maaliskuussa

Viron sopimusneuvottelut ovat loppusuoralla. Seuraava neuvottelu on Virossa 4.-8.3.1996. Toimeenpanosopimus- ja lomakeneuvotteluja käydään samanaikaisesti.

Hallituksen esitys sopimuksen hyväksymisestä annettaneen eduskunnalle vuoden 1996 aikana. Sopimuksen arvioitu voimaantuloaika on vuoden 1997 aikana.

3.5

Ison-Britannian, Itävallan ja Saksan sopimukset mukautetaan EU-säännöksiin

Ison-Britannian, Itävallan ja Saksan sosiaaliturvasopimukset uusitaan sopeuttamalla ne EU:n sosiaaliturvasäännöksiin. Työskentelyyn perustuvien etuuk-sien osalta niillä on tulevaisuudessa merkitystä lähinnä ei EU-kansalaisille, sillä EU-kansalaisiin sovelletaan EU:n sosiaaliturva-asetuksia.

Iso-Britannia

Ison-Britannian sopimusta uusittaessa sopimukseen liittyvät Kanaalin saaret Jersey ja Guernsey, Alderney, Herm ja Jethou.

Tärkeimmät uusittavat kohdat johtuvat Suomen kansaneläkelainsäädännön muutoksista ja Ison-Britannian työkyvyttömyysetuuksia koskevista lainmuutoksista. Alunperin sopimusta ryhdyttiin muuttamaan myös siitä syystä, että Kanaalin saaret haluttiin sopimukseen mukaan. Ne eivät kuulu EU:iin.

Itävalta, Saksa

Tärkeimmät uusittavat kohdat liittyvät Suomen työeläkkeiden kannalta tulevan ajan määräytymiseen ja laskemiseen nykysopimuksesta poiketen ja Suomen kansaneläkelainsäädännön muutoksiin. Tulevan ajan pääl-

lekkäisyyden estämiseksi sopimusta sovelletaan myös EU-tilanteisiin.

Voimaantulo

Uusittujen sopimusten arvioitu voimaantuloaika on vuonna 1996.

3.6

Kanadan ja Quebecin sopimukseen on neuvoteltu muutoksia

Kanadan ja Quebecin sopimukset on neuvoteltu uudelleen. Työeläkkeiden kannalta sopimukseen on otettu tulevaa aikaa koskevat määräykset niitä tilanteita varten, joissa eläketapahtuma sattuu työssäollessa. Kanadan eläkkeiden pohjaosa on otettu mukaan sopimukseen, ja Suomen kansaneläkelainsäädännön aiheuttamien muutosten lisäksi yleinen perhe-eläke on liitetty sopimuksen soveltamisalaan.

Uudessa sopimuksessa lähetettämistä koskeva määräaika on pidennetty nykyisestä kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen.

Uuden sopimuksen mukaan lähetetyn työntekijän todistus annetaan myös työntekijälle, jonka suomalainen yritys lähettää kanadalaiseen (tai Quebeciläiseen) emo-, tytär- tai sisaryhtiöön, siten että työsuhde on viimeksi mainittuun yhtiöön. Nykyisin edellytetään, että työsuhde on suomalaisen työnantajaan.

Uudessa sopimuksessa siirretään poikkeuslupa-asioiden käsittely sosiaali- ja terveysministeriöltä Eläketurvakeskukselle samalla tavalla kuin EU-asioissa jo nykyisin on.

Uusitun sopimuksen arvioitu voimaantuloaika on vuonna 1996.

3.7

Muut

Puolan kanssa neuvottelut ovat suunnitteilla, mutta eivät vielä alkaneet. Sosiaali- ja terveysministeriön ilmoituksen mukaan asiaan palataan myöhemmin.

4

EU:n kolmansien maiden kanssa tekemät kansainväliset sopimukset

Eläketurvakeskus on antanut lausunnon Sosiaali- ja terveysministeriölle EU:n kolmansien maiden kanssa tekemien kansainvälisten sopimusten (ns. assosiaatiosopimusten) soveltamisesta Suomessa.

Algerian, Marokon, Tunisian ja Turkin kanssa solmituissa sopimuksissa on sovittu näiden maiden kansalaisten tasa-arvoisesta kohtelusta. Suomen liittymisestä EU:iin tehdyn ns. liittymissopimuksen 102 ja

103 artiklan mukaan näitä sopimuksia sovelletaan Suomessa 1.1.1995 alkaen. Tasa-arvoinen kohtelun asiallinen sisältö on kuitenkin epäselvä eli ei tiedetä, onko eläke sopimuksen perusteella maksettava näihin maihin.

Eläketurvakeskus toteaa lausunnossaan, että toistaiseksi näitä sopimuksia ei ole Suomessa työeläkejärjestelmässä käytännössä sovellettu eikä niiden soveltamisen laajuus esimerkiksi työeläkkeiden laskennan yksityiskohtien osalta ole täsmentynyt.

5

Tietoliikenteen kehittäminen

TESS

Eläketurvakeskuksella ja Kansaneläkelaitoksella on mandaatti kehittää EU- ja ETA-alueen sosiaaliturvan telemaattisia palveluja Suomen osalta. EU:ssa on viireillä hankkeita, joissa suunnitellaan EU-maiden välistä koneellista tietoliikennettä. Hankkeita suunnitellaan TESS-työryhmässä, jossa Suomea edustavat Riitta Lindström Eläketurvakeskuksesta ja Risto Lumento Kelasta.

Liikkeellelähtö on tapahtunut Build 3 + projektilla, jossa on suunniteltu E 500-lomaketietojen (ilmoitus työsuhteen alkamisesta toisessa jäsenmaassa) tietojenvaihdon tuotantoonsiirtoa. Siihen voivat liittyä myös uudet jäsenvaltiot. E 500-lomaketietojen tarkoituksena on tallettaa työskentelymaiden vakuutusnumerot rekisterihin jo ennen eläkkeelle siirtymistä ja helpottaa näin eläkehakemusliikennettä.

Build 4 projekti laajentaa tietojenvaihdon hakemusliikenteeseen. Siinä suunnitellaan EU-maiden välisen E 200-sarjan lomakkeiden siirtoa koneellisesti vanhuuseläkehakemuksissa.

Eläketurvakeskus on kokeillut E 500-lomakeliikennettä Saksan kanssa. Saksa on lähettänyt siellä työskentelevien E 501 lomakkeita Eläketurvakeskukselle, joka on lomakkeen tietojen avulla tunnistanut ko. henkilön ja palauttanut lomakkeen E 502 Suomen henkilötunnuksella täydennettynä Saksaan. Eläketurvakeskus tallettaa tiedon Saksassa työskentelystä ja Saksan vakuutusnumeron rekisteriinsä. Vastaavasti Saksa tallettaa Suomen henkilötunnuksen rekisteriinsä. Lomakkeita on tullut muutama sata ja niistä vain muutama on jäänyt tunnistumatta. Tietoliikenne on toiminut täysin lomakeliikenteenä.

Eläketurvakeskus aloittaa E 500-sarjan lomakeliikenteen rajoitetusti kaikkien EU-maiden kanssa 1.1.1996. Koneellinen tietoliikenne voidaan alusta-

van arvion mukaan aloittaa vuoden 1997 alusta lomakkeiden E 501 ja 502 osalta, aluksi bilateraalisesti Saksan kanssa. Laajempi lomakkeiden E 501 ja 502 ko-neellinen tietoliikenne aloitetaan vuoden 1998 alus-ta.

EU:ssa on sovittu vakuutuskausitietojen vaihta-misesta maiden kesken vuotta ennen eläkeikää. Suomi ei toistaiseksi lähetä työskentelytietoja muihin maihin vuotta ennen vanhuuseläkeiän täyttämistä, jollei toisen maan vakuutuslaitos tai asiakas sitä pyydä. Suomi ei itse pyydä etukäteen työskentelytie-toja muista maista. Alustavan arvion mukaan Suomi alkaisi tämän lomakeliikenteen vuoden 1998 alusta.

Sähköposti

Eläketurvakeskus valmistelee Saksan ja Ruotsin kans-sa X400 yhteyksiä (sähköposti). Tarkoituksena on nopeuttaa eläkehakemusliikenteessä tarvittavien li-sätietojen saantia näistä maista.

6 Työryhmät

6.1 Sosiaali- ja terveysministeriön asettamat ryhmät

EU-asiain komitea, valmistelujaosto 27
(laaja kokoonpano)

Jaostossa käsitellään henkilöiden liikkuvuuteen liittyviä sosiaaliturvakkysymyksiä. Siinä on eri ministeriöiden, työmarkkinajärjestöjen, Kelan ja ETK:n edustajat.

Pj Jorma Perälä, siht. Katriina Alaviuhkola, STM; jäs. Riku Eksymä, SM; Veikko Liuksia, VM; Leena Kos-kinen, OPM; Ari Komulainen, TM; Vesa Häyrynen, UM/ EU-sihteeristö; Markku Kojo; Akava; Kaija Kallinen, SAK; Matti Leppälä, STTK; Pekka Piispanen, TT; Mark-ku Koponen PT; Kaarina Knuuti, MTK; Mikko Kämäräi-nen, Kela; Pentti Koivistoinen, ETK; Tapani Miettinen, TVL; Juhani Talonen, Työttömyyskassojen Yht. järjestö, Antero Jaakkola, Kuntaliitto; Bengt Linde, Ahvenanmaan maakunta.

KASO

KASO (kansainvälisen sosiaaliturvan työryhmä) on sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä, jossa keskustellaan sosiaaliturvasopimusneuvotte-luista, EU:n hallintoimikunnassa vireillä olevista sosiaaliturva-asioista sekä sopimusten tai EU-sään-nösten soveltamisesta aiheutuvista ongelmista ja niiden hoitamisesta (esim. lainsäädäntöä muuttamal-la).

Pj Jorma Perälä, STM; siht. Marja-Terttu Mäkiranta, STM; jäs. STM:stä Katriina Alaviuhkola, Mervi Katte-lus, Carin Lindqvist-Virtanen, Mauno Lindroos, Olavi Myllyharju, Päivi Pietarinen; UM:stä Ronald Wrede; Kelasta Kai Kuusi, Anne Neimala, Marjatta Pohjanpa-lo; ETK:sta Riitta Korpiluoma, Anna-Riitta Laakso; Tapaturmavakuutuslaitosten Liitosta Tapani Miettinen.

SOJA

SOJA (sosiaaliturvajaosto) on edellisen alatyöryhmä. Se kokoontuu keskustelemaan EU:n hallintoimikunnassa vireilläolevista eläkeasioista ja kahdenvälisistä sosiaaliturvasopimuksista.

Pj Katriina Alaviuhkola, STM; jäs. Marja-Terttu Mäkiranta, STM; Anne Neimala, Kela; Riitta Korpiluoma, ETK; Anna-Riitta Laakso, ETK.

6.2

Kelan ja Eläketurvakeskuksen yhteistyöryhmät

Ketku

Ketku on Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteinen työryhmä, jossa keskustellaan sovellettavaa lainsäädäntöä koskevista ratkaisuksista periaate- ja yksilö-tasolla (lähetetyt työntekijät, poikkeusluvat).

Pj Helena Tapio, ETK; siht. Anneli Raitio, ETK; jäs. Kai Kuusi, Kela; Anne Neimala, Kela; Iisa Halmineva, Kela; Anna-Riitta Laakso, ETK.

EU-Hake

Eläketurvakeskuksen ja Kelan välinen EU-hakemusliikenteeseen liittyviä ongelmia selvittävä työryhmä.

Pj Riitta Korpiluoma, ETK/Anne Neimala, Kela; jäs. Arja Hallannoro, Kela, Iisa Halmineva, Kela; Marjatta Pohjanpalo, Kela; Kirsti Kuusisto, ETK; Anja Lehesniemi, ETK.

Yhdyslaitosryhmä

Ryhmän tehtävänä on valmistella Suomen kannanottoja EU:n tietoliikenneasioissa ja pitää yhteyttä sosiaali- ja terveysministeriöön em. asioissa. TESS-tietoliikenneprojektia Suomessa valmisteleva työryhmä.

Pj Riitta Lindström, ETK; jäs. Esa Jukka, ETK; Riitta Korpiluoma, ETK; Hannu Ramberg, ETK; Risto Lumentto, Kela; Anne Neimala, Kela; Eila Kaitila, Kela.

6.3

Työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen työryhmät

Kaiho-työryhmä

Kaiho on Eläketurvakeskuksen asettama työryhmä, jossa keskustellaan työeläkelaitosten ongelmista EU:n sosiaaliturvasäännösten toimeenpanossa. Siellä käsi-

LA/Riitta Korpiluoma

21.12.1995

tellään hakemusliikenteeseen, ratkaisutoimintaan ja säännösten soveltamiseen, EU-eläkkeen laskemiseen sekä rekisteröintiin liittyviä ongelmia.

Pj Riitta Korpiluoma, ETK; siht. Oili Luimula, ETK; jäs. Pia Aaltonen, ETK; Ulla Haahdenmaa, Verdandi; Anneli Ikkala, ETK; Elina Kunnas, Eläke-Sampo; Maria Kurkisuo, ETK; Minna Kuusela, Eläke-Varma; Kirsti Kuusisto, ETK; Sisko Lauttamäki, Porasto; Anja Lehesniemi, ETK; Jari Matveinen, Ilmarinen; Aila Osa-la, Mela; Raija Salminen, VK; Arja Tuomi, Keva; Sointu Turunen, LEL; Raija Weckman, Tapiola; Irma Väyrynen-Valtimo, Nesteen eläkesäätiö.

TARKIT-ryhmä

ETA-yleiskirjeen ohjeita eläkkeen tarkistamista EU-säännösten mukaiseksi uudistava ja täsmentävä työryhmä.

Pj Anna-Riitta Laakso, ETK; jäs. Kirsti Kuusisto, ETK; Jari Matveinen, Ilmarinen; Arja Tuomi, Keva; Sointu Turunen, LEL.

Laskentatyöryhmä

EU-säännösten mukaisen eläkkeen laskemiseen liittyviä ongelmia ratkaiseva työryhmä.

Pj Martti Hännikäinen, ETK; jäs. Anneli Ikkala, ETK; Jouko Janhunen, Eläke-Sampo; Riitta Kaaja, LEL; Tapio Klaavo, ETK; Anna-Riitta Laakso, ETK; Oili Luimula, ETK; Olli Väänänen, Ilmarinen.

ETU-ryhmä

ETU-työryhmä tutkii eläkejärjestelmiä eri maissa ja toimii Sini Laitisen niistä toimittaman kirjan ohjausryhmänä.

Pj Martti Hännikäinen, ETK; jäs. Anna-Riitta Laakso, ETK; Arto Laesvuori, ETK; Sini Laitinen, ETK; Bo Lundqvist, ETK; Olli Väänänen, Ilmarinen.